ואישתכח כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא רקת זו ציפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידלייא כרקתא דנהרא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כינרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי אמר רבא מי איכא למאן דאמר רקת לאו טבריא היא והא כי שכיב איניש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי [א]שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק [ב]כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה אלא אמר [ג](רבה) חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת [ד]שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון רבי ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל [ה](רבא) אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירא קטרון זו ציפורי ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור וקטרון ציפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון הואי דכתיב [1]זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר [2]זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר [[3]עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני (א) אמר לו [3]שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי סלקא דעתך קטרון זו ציפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי [ו]חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל וכ"ת דלא נפישא דידיה כדאחוה [ז]והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל והויא כמבי כובי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי אפ"ה שדות וכרמים עדיפא ליה דיקא נמי דכתיב [2]ונפתלי על מרומי שדה ש"מ אמר רבי אבהו [4]ועקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל [ח]שיר אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב [5]והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שיניו ונשאר גם הוא לאלהינו והסירותי דמיו מפיו זה בית (ב) במיא שלהן ושקוציו מבין שיניו זה בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום [5]והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו [ט]תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים [י]אמר רבי יצחק [6]לשם זו פמיים עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר [7]אמלאה החרבה [כ]אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [8]ולאום מלאום יאמץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [9]יוחן רשע בל למד צדק אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו אמר לו רשע הוא אמר לו בל למד צדק אמר לו [9]בארץ נכוחות יעול אמר לו אם כן בל יראה גאות ה' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [10]אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו זממו אל תפק זו
גרממיא

ואישתכח כוותי גרסי': **רקתא דנהרא.** שפת הנהר גבוה מן הנהר אף ציפורי יושבת בראש ההר: **כי שכיב איניש הכא.** כשמת אדם גדול בבבל: **ספדי ליה התם.** בטבריא: **ששך.** בבל במילוף א"ת ב"ש: **ושם לו ברקת.** יצא לו שם בטבריא: **וכי מסקי ארון.** של מת מבבל לקוברו בטבריא: **אמרו הכי.** הספדנין קורין בשווקים בלשון הזה שיצאו לקראת המת: **אוהבי שרידים.** אוהבי ישראל: **יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק.** מתי בבל העמוקה: ר' זירא עלה מבבל לארץ ישראל ומת שם בטבריא: **[ארץ צבי.** ארץ] ישראל: **גידלה שעשועיה.** של שנער: **בטיבורה.** באמצעיתה: **לא הוריש את יושבי קטרון.** שבאה לחלקו ועבר על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והניחן לגור שם ביניהם ולהעלות להם מס: **על מדותיו.** על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאינו חפץ בה: **כולן צריכין לך.** כל אחיך יהו צריכין לך: **על ידי חלזון.** חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים(ו): **עמים הר יקראו.** מכל השבטים יתקבצו להריך לקנות ספוני טמוני חול: **ספוני זה חלזון.** שהוא דבר חשוב. ספון חשוב בלשון ברייתא: **טרית.** דג שקורין טוניינ"א: **זכוכית לבנה.** היוצא מן החול כדאמר ביציאות השבת (שבת טו:) וחול של זבולון חשוב משאר חולות וראוי לזכוכית לבנה: **מי מודיעני.** על זאת לתת לי דמים: כל המוצא חלזון ונוטלו בלא דמים אינו מצליח: (ס)**שם יזבחו זבחי צדק.** כאשר אסור גזל בעולה כך לא יגזלו ממך כלום שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול ולא יועיל כלום: **זבת חלב ודבש.** העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל: **ששה עשר מיל.** ד' פרסאות: **לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל.** בכל מקום שהוא שם. ואם באת לצרפו יחד הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני שם מקום: **אקרא.** מקום מעבר הנהר ובלע"ז פורט"ו: **עדיפי ליה.** חביבי ליה: **יתד תקועה.** לרעה: **אחידת מגדל שיר.** כבושת מגדל שיר: **והסירותי דמיו מפיו וגו'.** גבי צור כתיב שהוא ראש לאדום: גלייא (ג) במילא ראשי ע"ז הם לאדום: **כיבוסי.** היא ירושלים: והיה אדום לאלופי יהודה ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים(ו): **לשם.** עיר שכיבשו בני דן: **זו פמיים.** שמשם ירדן יוצא כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמיים (בכורות דף נה.): **מטרופולין.** לשון יון אימא של מלכות. מטר"א אם. פולין לשון שררה כדאמר מר עד שבאו דיופלי מהעיר שני שרים (תענית דף יח:): **דמרבי.** שמגדלין שם בני מלכים: **אמלאה החרבה.** רישא דקרא יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה עכשיו אתמלא מחורבנה: (ד) **רשע.** זה עשו: **בארץ נכוחות יעול.** את ירושלים יחריב: אמר יצחק להקב"ה יוחן רשע זה(ם) עשו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע הוא: **אמר.** יצחק: **כל למד צדק.** כלומר אין אדם יכול ללמד עליו צדק: **אמר לו.** הקב"ה: **בארץ נכוחות יעול.** כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל: **אמר.** יצחק אם כן בל יראה גאות ה': **וזממו אל תפק.** אל תוציאנו מנחיריו. וזמם כמין טבעת ברזל * שנותנין בחוטמה של אנקה ומשכת בו ומתוך חוזקה אינה משתמטת כי אם בו:
גרממיא

שטובה ראייתה. שהיו שם גנות ופרדסים:

דכל הנוטל (פרוטה) ממך בלא דמים אין מועיל. דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני בזבח:

טראטריות (ס) וקרקסיאות. י"מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאה' לשון חרפה וקרקסיאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים:
הא

מסורת הש"ס

א) [עיין פרש"י וערוך ערך שרד פי' אוהבי תלמידי חכמים יושבי בבית המדרש של טבריא ופי' הערוך מבואר על פי מה דאמר הש"ס בחולין קלג. אין שריד אלא ת"ח שנאמר ובשרידים אשר ה' קורא], ב) מו"ק כה:, ג) [נ"ל רבה], ד) [כריתות ו. עירובין יט. חגיגה ג. סנהדרין ע.], ה) [נ"ל רבה], ו) כתובות קיא., ז) [כתובות קיא: ע"ש], ח) [נ"ל צור כך הגי' בע"י ובערוך ערך אחד גרים פי' מגדל שסורים בו לפנים פדים פ"א מגדל שהוא מוחזק בסד], ט) [בערוך ערך תאטר הביא בפירושו דהנהו שתי תיבות], י) [בכורות נה.], כ) פסחים מב:, ל) [מנחות מד.], מ) [ד"ה שם לפני ד"ה מי], נ) [בירושלים רש"ם], ס) בע"י ליתא: רשע זה,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה וזממו כו'. שנותנים בחוטמה של אנקה. שבת דף נא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי מודיעני על זאת אמר לו וכו' שכל הנוטל: **(ב)** שם דמיו מפיו זה בית בריא שלהן: **(ג)** רש"י ד"ה גלייא וכריא ראשי: **(ד)** ד"ה אמלאה וכו' מחורבנה הס"ד ואח"כ מ"ה יוחן רשע: **(ה)** תוד"ה טרטאריות י"מ בתי כו"ל ומי' וקרקסיאות נמחק וכו' מקומות מטונפות ישלום ללמוד וכו' וטרטאריות וקרקסיאות דהכא רוצה לומר בתים נ"ב עיין בשבת דף קנ. ופ"ק דע"ז דף יח ע"ב:

לעזי רש"י

טונינ"א. טונה. פורט"ו [פור"ט]. נמל. מטר"א. אם.

מוסף רש"י

כי נח נפשיה דרבי זירא. רבי זירא היה מבבל ובא עלה וגדל בארץ ישראל, והיינו דקאמר ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה. ולהכי קרי ליה רבי זירא ורב זירא (מו"ק כה:). אוי נא לה אמרה רקת. יכולה לומר כן, רקת היא טבריה (שם). כמבי כובי עד אקרא דתולבקני. כשמצרף כל המקומות ישתער לכך (כתובות קיב.). ופותיא. רוחב (יבמות סג.). אמלאה החרבה. רישא דקרא יען אמרה צור לירושלים האח וגו', אתמלא מחורבנה של ירושלים, שצור מאדום היא (פסחים מב:). ולאום מלאום יאמץ. כשעשו גבור יעקב חלש, אין מלכות שניהם מתקיים יחד (שם) לא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל (בראשית כה כג).

תורה אור השלם

1. זְבוּלֻן לֹא הוֹרִישׁ אֶת יוֹשְׁבֵי קִטְרוֹן וְאֶת יוֹשְׁבֵי נַהֲלֹל וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי בְּקִרְבּוֹ וַיִּהְיוּ לָמַס: שופטים א ל
2. זְבֻלוּן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ לָמוּת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: שופטים ה יח
3. עַמִּים הַר יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק כִּי שֶׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפֻנֵי טְמוּנֵי חוֹל: דברים לג יט
4. כִּי עַזָּה עֲזוּבָה תִהְיֶה וְאַשְׁקְלוֹן לִשְׁמָמָה אַשְׁדּוֹד בַּצָּהֳרַיִם יְגָרְשׁוּהָ וְעֶקְרוֹן תֵּעָקֵר: צפניה ב ד
5. וַהֲסִרֹתִי דָמָיו מִפִּיו וְשִׁקֻּצָיו מִבֵּין שִׁנָּיו וְנִשְׁאַר גַּם הוּא לֵאלֹהֵינוּ וְהָיָה כְּאַלֻּף בִּיהוּדָה וְעֶקְרוֹן כִּיבוּסִי: זכריה ט ז
6. וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מֵהֶם וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלָּחֲמוּ עִם לֶשֶׁם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיַּכּוּ אוֹתָהּ לְפִי חֶרֶב וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּקְרְאוּ לְלֶשֶׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם: יהושע יט מז
7. בֶּן אָדָם יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צֹּר עַל יְרוּשָׁלַםִ הֶאָח נִשְׁבְּרָה דַּלְתוֹת הָעַמִּים נָסַבָּה אֵלָי אִמָּלְאָה הָחֳרָבָה: יחזקאל כו ב
8. וַיֹּאמֶר יְיָ לָהּ שְׁנֵי גֹיִים בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר: בראשית כה כג
9. יֻחַן רָשָׁע בַּל לָמַד צֶדֶק בְּאֶרֶץ נְכֹחוֹת יְעַוֵּל וּבַל יִרְאֶה גֵּאוּת יְיָ: ישעיהו כו י
10. אַל תִּתֵּן יְיָ מַאֲוַיֵּי רָשָׁע זְמָמוֹ אַל תָּפֵק יָרוּמוּ סֶלָה: תהלים קמ ט

רבינו חננאל

דמדליא כרקתא דנהרא, פירוש גבוה כשפת הנהר.